

в. Сега
09.01.2015 г., с. 11

Няма универсален отговор къде е по-добре да се осигуряват хората

Малко вероятно е да има пенсионни промени в средата на годината, казва управителят на НОИ Бисер Петков

Десислава Колева

Бисер Петков е роден през 1963 г. в Монтана. Завършва "Икономика и организация на вътрешната търговия" в УНСС. Доктор е по икономика. От 2002 до 2003 г. е председател на Държавната Агенция за осигурителен надзор към Министерски съвет. От 2003 г. е избран от НС за зам.-председател на Комисията за финансов надзор. От 2011 г. е управител на НОИ.

- Г-н Петков, какъв ще е ефектът от замразяването на възрастта за пенсия и тази година заедно с увеличаването на стажа с 4 месеца?

- Очакваме броят на новите пенсионери да е с около 8 хил. повече в сравнение с варианта, при който и възрастта, и стажът се увеличават с по четири месеца. В стойностно изражение този ефект е 18.5 млн. лв. повече разходи за пенсии. Допускам, че допълнителен ефект може да има от друга законова промяна - отпадането на изискването лицата да прекратят осигуряването си, за да упражнят правото си на пенсия. Това ще улесни пенсионирането на хората. Досега някои от тях, особено тези с категориен стаж, имаха притеснение, че ако прекъснат договора си, а се окаже, че не покриват изискванията за пенсия, няма да могат да се върнат на работа.

- През 2014 г. имаше сериозен ръст на новите пенсионери, но в същото време към деветте месеца отчитате спестяване от разходите за пенсии. Това на какво се дължи?

- Наистина в разходите във фонд "Пенсии" има известна икономия, чийто окончателен размер ще стане ясен с данните за касовото изпълнение на бюджета. Вероятно тя ще е около 15-20 млн. лв. По отношение на бюджета на фонда, който надхвърля 8 млрд. лв., това отклонение е напълно допустимо. Предварителните ни данни за новите пенсии през 2014 г. спрямо 2013 г. показват наистина сериозен ръст, който беше очакван. През 2014 г. броят на пенсионираните се лица е 99 397, което е с 22% повече от 2013 г. Ръстът при основния вид пенсия за осигурителен стаж и възраст е очаквано най-голям - 42.7%, което прави 53 954 нови пенсионери. Логичен е и големият ръст на новите пенсионери от специалните ведомства - МО, МВР и др. Броят на отпуснатите пенсии при тях е 2561. Макар че те са малък дял от общия брой, ръстът спрямо 2013 г. е чувствителен - с около 74%.

- Ако разчетите ви са се сбъднали, но имате спестени средства, това означава ли, че смъртността реално е по-висока, отколкото сте очаквали?

- Общият брой на пенсионерите намалява. Една от причините за това е именно тази, която предполагате. Броят на прекратените пенсии е по-голям от броя на новоотпуснатите пенсии. Тази тенденция се наблюдава от 2012 г.

- До 31 март се очаква да има визия за пенсионната реформа. Това означава ли, че може по средата на годината да има промяна в условията за пенсиониране?

- Какъв ще бъде пакетът от промени и откога ще влезе в сила, може да се коментира, когато този ангажимент на политическите сили бъде изпълнен. Малко вероятно е според мен да има промени в такива съществени параметри от средата на годината, защото това означава ревизиране на Закона за бюджета на ДОО.

- Как виждате решението за ограничаване на инвалидните пенсии? Всяка трета нова пенсия и през 2014 г. е инвалидна, а не се предприемат мерки.

- Безспорно тенденцията за нарастващия брой на инвалидните пенсии е един от основните проблеми на пенсионната система. Решаването му предполага комплекс от мерки, които да са свързани първо с експертизата на трайно намалената работоспособност. Тази система е извън НОИ, част е от Министерството на здравеопазването. Безспорно там са обсъждани мерки, този въпрос няма как да бъде отменат в предстоящите дебати и се надявам той да намери решение. Другата насока са законови промени, свързани с преценка на процента/степената на загубена работоспособност, която съответно не позволява на лицето да упражнява труд и съответно налага да има заместващ доход. Сега законът позволява при 50% трайно намалена работоспособност лицето да има право на инвалидна пенсия. Една мярка за ограничаване броя на инвалидните пенсии вече е в действие - от 1 януари 2015 г. спира отпускането на социалните инвалидни пенсии като втора пенсия в намален размер. Това плащане и досега не е свързано с осигурителен принос. Но като брой тези пенсии непрекъснато растяха - само за миналата година броят на новоотпуснатите социални инвалидни пенсии като втора пенсия е над 40 хил. Тази мярка ще доведе до ограничаване на общия брой на инвалидните пенсии, които са около 1 млн., а над 400 хил. от тях са точно такива. Те именно деформират картината и създават впечатление за огромния брой на инвалидните пенсии. Като цяло мерките могат да са свързани със законови изменения за достъп до тези пенсии, с режима на полагане на труд на хора, които получават инвалидни пенсии.

- Да зависи от професията им?

- Да, защото сега преценката е спрямо здравия човек. Имаше такава концепция преди години, но тя не се реализира. Има резон в това да се преценява работоспособността на човека спрямо работата, която извършва.

- Какви са плюсовете за човек да се осигурява изцяло в НОИ, а не и в частен пенсионен фонд?

- Това би му осигурило пълен размер на пенсията от НОИ, а не пенсия с намален размер, както е за родените след 1959 г. заради това, че част от общата им вноска за пенсия отива в УПФ. Не може априори да се каже кой е по-благоприятният вариант за конкретен човек. Особено за млад човек, чиято кариера предстои. Различията между двете системи са съществени. В НОИ пенсионната схема е с дефинирани плащания, тоест размерът на пенсията се изчислява по формула. Може да бъде предварително определен и е гарантиран. При УПФ пенсионните схеми са с дефинирани вноски, тоест размерът на пенсията, на плащането е неопределен. Той зависи от реалните постъпления, влезли по партидата на лицето, от инвестиционната доходност за целия период, от таксите и удържките. Задължението на пенсионния фонд към вас се променя всеки ден в зависимост от ежедневната оценка на активите. Не е ясно какви ще бъдат след 20 или 40 години конюнктурата на пазара, ценовите нива, съответно оценката на тези активи. От тази гледна точка трудно може да се прави съпоставка и да има универсален отговор къде е по-благоприятно за лицата да се осигуряват. Според

приетите законови промени изборът за лицата, които вече се осигуряват в УПФ, не се ограничава със срок. Младите хора трябва да направят този избор в рамките на година.

- Възможно ли е в НОИ да има индивидуални партии както в частните фондове?

- Всичко е възможно, но дори и да бъде намерено техническо решение за това да се водят индивидуални партии, по тях средствата при сегашната ситуация няма как да се инвестират, тоест те ще останат без доходност, тяхната покупателна способност ще намалява. Става дума за този елементарен вариант, който би осигурявал възможността на прехвърлилите се в НОИ да се връщат обратно в капиталовата система. Другото коментирано решение за инвестиране на средствата в НОИ изцяло променя системата, защото НОИ управлява разходопокривна система - средствата, които постъпват, се използват веднага за изплащане на пенсии. Съществуват модели на първия стълб в други държави, в които има индивидуални партии и не са капиталови - напр. Полша, Швеция и др. Това са системи с определени по размер вноски, които се отчитат по индивидуални сметки, но не се инвестират, а отиват за изплащане на текущите пенсии. Знае се каква точно сума се внася за целия осигурителен период, съответно е предвидено някакво нарастване на тези средства, за да се поддържа покупателната им способност с темпа на БВП и т.н.

- И се финансира от държавата?

- Финансира се от осигурителните вноски, държавата също участва.

- Вие имате ли отговор каква е причината така спешно да се прокарат тези промени?

- Нямам отговор. Не знам за такава причина.

- Как все пак да се направи правилният избор?

- Правилният избор е от гледна точка на всяко лице и това какво предпочита. Дали предпочита държавно управляваната система с определени гаранции или частно управлявана система, при която все още законодателството не дава достатъчно гаранции. Какъв риск и ниво на риска се избират. Когато се осигуряваш в НОИ - нямаш инвестиционен риск, когато се осигуряваш в капиталовата система - носиш инвестиционен риск. Сега рискът, свързан с инвестирането на средствата и доходността, се носи напълно от осигурените. Подобна сметка е много условна и несигурна, особено ако ти предстои още много време да се осигуряваш.

- Финансовото състояние на ДОО се влошава и това е обективно обусловено от демографската ситуация, по-ниските осигуровки и т.н. Кое тогава гарантира пенсиите в дългосрочен план, ако тези тенденции се запазят?

- Държавата гарантира пенсиите. Гарантира ги с приходите в държавния бюджет. В случай на необходимост може да вземе винаги заем, както и го прави, за да си покрие разходите.

- Държавата може да каже също, че няма да индексира пенсиите или че те ще бъдат дори намалени.

- Замразяване на индексирането вече се е случвало, но за намаляване аз поне не знам. Лицата, които се осигуряват в ДОО, носят риска на държавата. На мен не ми е известно да има фалирала държава, много задлъжняла - да, но фалирала - не.

- Появиха се мнения, че това ще се отрази негативно на състоянието на НОИ заради хора, които биха се прехвърлили там непосредствено преди да се пенсионира, защото нямат натрупани пари по партидите си в частния фонд.

- Необходимо е да има яснота първо по какви текстове и механизми ще се постигне съгласие сред политиците и тогава би могло да се коментира. В момента има приети текстове, но има заявки за корекции. В други държави, в които е направена подобна стъпка, като Словакия и Полша например, възможността да се "върнат" лицата в разходопокривната система е лимитирана с определен срок, в който се дава възможност хората да се прехвърлят от втория стълб, ако желаят. Този подход ограничава моралния риск, т.е. склонността на едно лице, когато наближи край на осигуряването му и разбере, че по партидата има малки постъпления или когато настъпят турбуленции на капиталовите пазари, то да "бяга", образно казано, в държавната система.